

Olavi Borg, *Valtio-oppinut vallan kamareissa. 1960–1990-luvun politiikkaa osallistujan ja tutkijan silmin*. Tallinna: Tallinna-kustannus, 2015, 338 s.

Viime vuonna 80 täyttänyt Olavi Borg julkaisi syksyllä poliittiset muistelmansa. Se oli jo kolmas muistelukirja Borgilta, aiemmin hän on kirjoittanut muistelmia lapsuuden ja nuoruuden ajalta (2008) sekä akateemisesta urastaan (2010). Poliitikantutkijan kannalta viimeisen kirja on tietysti mielenkiintoisin, koska se avaa näkymän manan maille menneen Liberaalisen kansanpuolueen sisäpiiriin. Olavi Borg liittyi liberaaleja edeltäneeseen Suomen kansanpuolueeseen vuonna 1964. Liittymistä ei voi sanoa hätköidyksi, perusteellisemmat lukevat kaikkien puolueiden periaateohjelmat, mutta Olavi Borg ehti ennen liittymistään tehdä väitöskirjansa puolueiden ideologioista. Kansanpuolueen puheenjohtaja ja Virolaisen hallituksen ministeri Esa Kaitila oli vain yksi niistä puoluejohtajista joita Borg oli haastatellut väitöskirjaansa varten. Hän pysyi aluksi nuorta tohtoria liittymään YK-valtuuskuntaan kansanpuolueen mandaatilla.

Melko pian liittymisensä jälkeen alkoivat neuvottelut Vapaamielisten liiton ja Kansanpuolueen yhdistymisestä. Tuolloin kansanpuolueella oli 13 kansanedustajaa ja vapaamieliset olivat saaneet historiansa ensimmäisen – ja viimeisen – kansanedustajan vuoden 1962 vaaleissa. On tietysti erittäin ymmärrettävää, että puolueideologioista väitöskirjansa tehnyt nuori tohtori pyydettiin laatimaan liberaalien puolueohjelmaa. Edistyksen vuosikymmenellä kaikki puolueet liikkuvat vasemmalle, niinpä myös aivan vuoden 1965 lopulla perustettu Liberaalisen kansanpuolueen ohjelmassa painottui sosiaaliliberalismi. Uuden puolueen alamäki alkoi ensimmäisissä vaaleissa, neljästätoista paikasta pudottiin yhdeksään vuonna 1966. Puolueen paikkamäärä ei milloinkaan noussut tätä suuremmaksi, vuonna 1979 puolue sai enää neljä paikkaa ja seuraavissa vaaleissa 1983 se jäi paikatta. Joutsenlaulu koettiin vuoden 1991 vaaleissa, jolloin puolueen ainoaksi edustajaksi valittiin Tuulikki Ukkola Oulusta. Puolueen menestys ei olisi ollut tällaistakaan, ellei se olisi tehnyt vaaliliittoja lähinnä keskustan ja kokoomuksen kanssa. Olavi Borgkin pääsi itse eduskuntaan keskustan kanssa tehdyn vaaliliiton ansiosta vuonna 1972. Hän ei kuitenkaan enää pystynyt uusimaan paikkaansa, koska

Pohjois-Hämeen keskusta ei vahingosta viisastuneena enää halunnut tehdä vaaliliittoa liberaalien kanssa.

Puolueessa

Olavi Borg oli keskeinen henkilö liberaaleissa sekä puolueen Pohjois-Hämeen piiriliitossa että myös valtakunnallisesti. Häntä pyydettiin myös ehdokkaaksi puoluejohtoon, mutta kieltäytyi siitä akateemisen uransa vuoksi. Kirjasta saa kuvan, että liberaalinen kansanpuolue jatkoi samoja puolueperinteitä kuin sen edeltäjät edistyspuolue ja kansanpuolue. Puolueessa oli paljon kyvykkäitä henkilöitä ja se oli keskusta-asemastaankin johtuen haluttu hallituskumppani. Mutta kaikenlainen kenttätyö oli sille vierasta. Muun muassa tähän asiaan Borg kiinnitti huomiota pitämässä puheessaan puoluekokouksessa vuonna 1968. Hänen mukaansa liberaalit toimivat samalla lailla, kuten puolueet ennen toista maailmansotaa. Puolueorganisaatio on heikko, kuten äänestäjien puolueuskollisuuskin. Kun puolueella ei ole omaa lehdistöä, on sen vaikeaa saada kantojaan julki. Borgin mukaan

”[L]iberaalien kannattaminen merkitsee eräänlaista neljännen asteen puolueuskollisuutta. Kaava on seuraava: jos et puhu ruotsia, jos et ole sosialisti etkä omista maatilaa tai ole agraari, voit olla vain liberaali, kansanpuolueen kannattaja. No tämä on eräs lähtökohta, tämä on hyvä aseman eräs tunnus. Meitä ei vihata, meidän asemamme perustuu poliittisesti intohimottomaan, mutta myös erällä tavoin näkymättömään väliryhmäasemaan”.

Vuonna 1972 istuneiden Auran virkamiesshallituksen ja Paasion vähemmistöhallituksen aikana porvaripuolueilla oli hyvä tilaisuus aloittaa yhteistyökeskustelut, koska hallitus-oppositioasema ei ollut häiritsemässä. Tuolloin alkoikin tunnustelut porvareiden läheisemmän yhteistyön tai jopa uuden puolueen perustamisesta. Vaikka koodinimiä K80 tai URP käyttänyt hanke tehtiin julkisuudelta piilossa, oli sillä jonkin aikaa jopa toiminnanjohtaja. Suunnitelma tavoitteena oli muodostaa edistyksellisen-porvarillinen suurpuolue, joka valtaisi poliittisen johtoaseman, estäisi SDP:n pääsyn pysyväksi valtapuolueek-

si, ehkäisisi pysyvän vasemmistoennemistön muodostamisen eduskuntaan, turvaisi Paasikiven-Kekkonen linjan säilymisen ja edistäisi vasemmiston kannatukselta pohjaa vievää reformeja. Puolue sijoittuisi poliittiseen keskustaan ja sen muodostaisivat liberaalit, kokoomus, RKP ja keskusta. Uutta puoluetta suunniteltiin kolmen vuoden aikana tiiviisti ja idea koki tiensä pään tosiasiallisesti vuonna 1975. Tosin sen jälkeenkin viriteltiin keskustayhteistyötä, mutta puoluetta ei enää oltu perustamassa.

LKP sai vuoden 1979 eduskuntaan ainoastaan neljä kansanedustajaa. Vuonna 1982 puolue päätti liittyä keskustapuolueen jäsenjärjestöksi ja seuraavana vuonna se jäi paikatta eduskuntavaaleissa. Syiksi liberaalien näivettymiselle Borg luettelee puolueen heikot eväät liikkeelle lähdeittäessä. Vuonna 1966 sosialidemokraatit saivat riveihinsä sekä sivistyneistöä (Pekka Kuusi, Lauri Puntila) että vapaamielisiä kulttuurihenkilöitä (Arvo Salo) samaan aikaan kun kansanpuolueen terävin kärki ei ollut enää vaaleissa ehdokkaina. Seitsemänkymmenluvulla puoluetta rasittivat loikkarit, esimerkiksi eduskuntaryhmän puheenjohtaja Pirkko Aro vaihtoi sosialidemokraateihin. Menetyksiä oli myös se kun puheenjohtaja Pekka Tarjanne ryhtyi Posti-Telen pääjohtajaksi vuonna 1977 jättäen sekä kansanedustajuuden että puolueen puheenjohtajuuden. Taloudellisen ahdingon keskeisenä syynä oli puoluetalohanke, jonka ensisijaisena motiivina ei ollut parempien tilojen saaminen, vaan kiinteistösjoiutus. Monet puolueen johtohenkilöt olivat taanneet henkilökohtaisesti puolueen lainoja talon rakentamista varten. Ryhtyminen keskustapuolueen jäsenjärjestöksi takasi sen, etteivät he joutuneet lainoista henkilökohtaiseen vastuuseen. Lisäksi keskustapuolue maksoi vuoden 1983 vaaleissa paikatta jääneelle puolueelle avustusta. LKP erosi keskustapuolueesta vuonna 1986. Tämän jälkeen vuoden 1991 vaaleissa puolue sai vielä Tuula Ukkolan kansanedustajaksi. Alun perin sitoutumaton Ukkola liittyi puolueeseen ja puolueen puheenjohtajaksi ehdolla, että joku kokeneempi olisi hänen tukenaan. Niinpä Olavi Borgista tuli puoluevaltuuston puheenjohtaja ja hän tuli mukaan taas valtakunnan politiikkaan, jonka oli jättänyt vuonna 1980.

Kaupunginvaltuustossa ja eduskunnassa

Olavi Borg valittiin Tampereen kaupunginvaltuustoon vuonna 1968 josta alkoi hänen vasta vuonna

2000 päättynyt ura valtuutettuna. Borg kertoo muutamien valtakunnallisestikin mielenkiintoisten tapahtuman tuolta ajalta. Monelle lienee yllätys, että Tampereen sosialidemokraattinen kaupunginjohtaja Pekka Paavola valittiin pitkään kestäneeseen virkaansa porvareiden ja SKDL:n äänin. Sosialidemokraatit äänestivät valtuustoryhmänsä enemmistön kannattamaa Risto Tainiota. Mielenkiintoista on myös se, että Borg oli jo vuonna 1970 pelastamassa Tampereen kauppahalli-virastotaloa purkamiselta. Kiista ratkesi vasta vuonna 1983, jolloin sen säilyttämistä oli kampanjoimassa kansanliike.

Olavi Borgin ura eduskunnassa kesti vain kolme vuotta, mutta nuo vuodet olivat vuosina 1972–1975. Tuohon hajotusvaaleista hajotusvaaleihin kestäneestä kaudesta muistetaan edelleen monta tapahtumaa, joita Borg elävästi kertoo ja taustoittaa. Vuoden 1970 vaaleissa Suomen maaseudun puolue nosti edustajamääränsä yhdestä kahdeksaentoista. Vuoden 1972 hajotusvaaleissa heidän paikkamääränsä pysyi samana, mutta edessä oli raju puoluehajaannus, jossa 13 ryhmän jäsentä siirtyi uuteen Suomen kansan yhtenäisyyden puolueeseen. Tämän johdosta säädettiin Lex Vennamo, jonka mukaan yli puolen eduskuntaryhmästä siirtyessä toiseen puolueeseen, seuraa puoluetuki näitä. Borg kiistää muun muassa Timo Soinin levittämän tiedon, jonka mukaan uusi puolue syntyi vain rahanhimon takia. Soininkin toistamalla määritelmällä skypilläisistä ”seteliselkäränkauset” ei ole totuus pohjaa. Uuden puolueen syntyisyys oli pikemminkin se, että SMP:stä eronneet kansanedustajat eivät kestäneet Vennamon itsevaltiutta. Borgin kansanedustaja-aikana tapahtui myös muuta ennen kokemattomaa. Vennamo erotettiin kahdeksi viikoksi eduskunnasta ja kun hän siitä huolimatta tuli paikalle joutuivat vahtimestarit kantamaan hänen lisäkseen ulos tuolin, jolla hän istui. Borgin teksti vahvistaa käsityksen, jonka mukaan populistinen Vennamo oli todellisen Vennamon rooli. Kahdenkeskisessä keskustelussa hän oli asiallinen ja järkevä. Kautena, jolloin Borg oli kansanedustaja, Suomi solmi vapaakauppasopimuksen Euroopan talousyhteisön kanssa ja lisäksi valmisteltiin vuonna 1975 toteutunut ETYK-kokousta. Borgille itselleen ehkä merkittävin tapahtuma lienee presidentti Kekkonen valinta eduskunnassa poikkeuslakilla uudelle nelivuotiskaudelle vuonna 1974. Borg vastusti poikkeuslakia, syynä ei ollut antipatiat Kekosta kohtaan, olihan hän järjestänyt ennen vuoden 1968 vaaleja liberaaleja Kekosta tukevan vaalitulaisuuden Nokialla, vaan

valtio-opillinen pohdinta. Borg sai kuulla vielä pitkään huomautuksia poikkeuslakikannastaan.

Vaikka Olavi Borg oli kansanedustajana vain nuo kolme vuotta, tunsu hän paljon johtavia valtiomiehiä. Borg tutustui näihin sekä puolue työnsä kautta että olleessaan edustajana erilaisissa kansainvälisissä delegaatioissa. Kirjansa lopussa hän muistelee Veikko Vennamo, Esa Kaitilaa, Kalevi Sorsaa, Johannes Virolaista ja Aarne Saarista

Borg on urallaan ollut sekä poliitikko että politiikan tutkija, jotkut pitävät tällaista yhdistelmää epäilyttävänä ennen kaikkea siksi, että tutkijan puolueettomuus kärsii kun hän on jonkun puolueen kannattaja. Borg vastaa tähän epäilyyn siteeraamalla toista pitkän linjan poliitikkoa ja politologia Jan-Magnus Janssonia: ”Politiikan tutkija ilman oma-kohtaista kokemusta politiikan tekemisestä on kuin kirurgi, joka ei koskaan ole päässyt harjoittelemaan aidolla ruumiilla”.

RAULI MICKELSSON
